

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงย้ำถึงหลักการสำคัญอันหนึ่งที่พระองค์ทรงใช้ในการสืบค้นทำความเข้าใจเพื่อกระตุ้นหรือริเริ่มงานพัฒนาในชุมชนชนบทจำนวนมาก ทรงเรียกสิ่งนี้ว่า “การระเบิดจากภายใน” ประวัติศาสตร์ของการพัฒนาชนบทนับหลายทศวรรษพบว่า การสั่งสมความรู้ทั้งหมดนำมาสู่ข้อสรุปที่ว่า เรายังไม่สามารถค้นพบรูปแบบสากลใด ๆ ที่สามารถใช้ได้ทั่วไปกับชนบททุกแห่ง ชนบทที่แท้จริงเป็นชุมชนที่ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ที่ก่อสานขึ้นอย่างซับซ้อน โครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ทางสังคมบนสภาพทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีและความสัมพันธ์ทางการผลิตที่มีลักษณะเฉพาะชุมชนเหล่านี้ จึงมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกทั้งปวง ด้วยรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปอย่างหลากหลาย (สุเมธ ตันติเวชกุล , 2536)

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผลจากความคิดสร้างสรรค์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายทั้ง สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี นวัตกรรมต่างๆ ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะที่ควรได้รับการปลูกฝังและส่งเสริมอย่างยิ่ง โดยเฉพาะช่วงแรกของชีวิตจนถึง 6 ปี เป็นระยะที่เซลล์สมองเจริญสูงสุด การปลูกฝังและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ เพราะช่วยให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในการคิด จินตนาการ พัฒนาความเป็นตัวเอง พัฒนาทักษะใหม่ๆ ได้อย่างหลากหลาย รู้จักแสวงหาคำตอบหลายๆ อย่าง เพื่อแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง เรียนรู้ที่จะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และพร้อมที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับชุมชน สังคม และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2535)

เด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ผู้มีเชื้อสายลาวกลุ่มหนึ่ง อาศัยอยู่ชายขอบพื้นที่อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จากที่ผู้วิจัยลงไปปฏิบัติโครงการในรายวิชา การจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยในบริบทพหุวัฒนธรรมและสำรวจพื้นที่ พบว่าเด็กปฐมวัยกลุ่มนี้ยังขาดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นเพียงแต่ภายในกรอบของชั้นเรียนเท่านั้น ดังที่ Bell (1984) ได้ศึกษาการเล่าเรื่องของเด็กอายุ 6-7 ปี โดยการจับคู่ระหว่างสติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ ผลการศึกษาพบว่า การเรียบเรียงเรื่องราวที่เล่าและการจินตนาการเรื่องราวมีความสัมพันธ์กับระดับสติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ Kiaklann (1978) ศึกษาความสัมพันธ์ของความคิดสร้างสรรค์กับความสามารถในการใช้ภาษาของเด็กอายุ 4 ปี โดยให้เด็กรับการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ด้วยแบบทดสอบของทอแรนซ์ เพื่อจัดระดับความคิดสร้างสรรค์และได้รับการบันทึกเสียงพูดประกอบการจดบันทึก เพื่อจัดระดับความสามารถในการใช้ภาษาของเด็กแล้วนำไปหาความสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า ระดับความสามารถทางการใช้ภาษามีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ และ Hutt.n.d. อ้างถึงใน ประมวล คึกคินสัน (2523) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเด็กอายุ 3-5 ปี ที่มีโอกาสเล่นของเล่นที่ต้องใช้ความคิดประดิษฐ์ และรู้จักสำรวจ จากนั้นอีก 4 ปี เมื่อทำการทดลองบุคลิกภาพและความคิดสร้างสรรค์ ปรากฏว่า เด็กที่เคยเล่นกับของเล่นที่ต้องใช้ความคิดทำคะแนนได้สูงกว่าเด็กที่ไม่เคยเล่น

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ว่า เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ในหลายรูปแบบ เด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ซึ่งต่างจากเดิม กล่าวคือเด็กได้รับความรู้แต่ในชั้นเรียนและมีการปฏิบัติกิจกรรมที่ยังไม่ครอบคลุมและหลากหลายมากนัก ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จากกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ แบบบูรณาการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในบริบทที่เด็กกลุ่มนี้อาศัยอยู่ นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียน และเกิดความคิดว่าต้องพัฒนาและดึงศักยภาพของเด็กในบริบทท้องถิ่นและชุมชนที่อยู่ห่างไกลเมืองให้มีทักษะความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลายและสามารถพัฒนาตัวเองให้เป็นคนที่มีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งสามารถค้นพบตัวตนในสิ่งที่ชอบและอยากลงมือกระทำ เพื่อสามารถพัฒนาตนเองและชุมชนได้ในอนาคต

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งของการสอน โดยนำความรู้ ความคิดรวบยอด ทักษะ และประสบการณ์สำคัญที่ผู้เรียนจะได้รับในหน่วยต่างๆ มาเชื่อมโยงผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างมีความหมายและสอดคล้องความเป็นท้องถิ่น เอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ แนวทางหนึ่งในการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง และมีความสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของสมอง คือ "กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม" ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเกมการศึกษา และกิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะ ทั้ง 6 กิจกรรมนี้ สามารถบูรณาการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองออกมาผ่านกิจกรรมบูรณาการ เช่น กิจกรรม doh play การปั้น การเล่นบทบาทสมมติเล่นเลียนแบบ ในหมู่บ้าน มุมหมอ มุมร้านค้า มุมวัด มุมเสริมสวย การเขียนภาพ การพิมพ์ภาพ การร้อยการประดิษฐ์ การร้องเพลง การเล่นของเล่น ฯ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เปสตาลอซซี ที่มุ่งเน้นความคิดของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (integrated curriculum) ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม

ในเขตพื้นที่อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งจำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นท้องถิ่นที่มีลักษณะของภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมและมีการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เช่น การทอผ้าจากความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มบุคคลผ่านการทอมีออกมาเป็นลายผ้าอย่างงดงาม และมีความร่ำรวยทางมรดกทางภูมิปัญญามาช้านาน อีกทั้งผู้วิจัยอยากปลูกฝังและส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่ดีงามผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการอนุรักษ์และรักษาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

จากแนวคิดดังกล่าว จึงเกิดการวิจัยในครั้งนี้ขึ้นเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่ง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ถือว่าเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) ที่ให้ผลลัพธ์ในเชิงเหตุ (ปัญหา) ที่ค้นพบและสามารถพัฒนาในเชิงผล (วิธีการแก้ไขปัญหา) โดยการพัฒนาออกมาเป็นตัวผลลัพธ์ที่ดีแก่เด็กปฐมวัยกลุ่มนี้ ด้วยวิธีการดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าปลายทางของโครงการวิจัยนี้ทำให้เห็น การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งในพื้นที่อำเภอด่านช้าง ให้เป็นเด็กที่มีคุณภาพและสามารถเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลายจากการลงมือกระทำ (Learning by doing) ผ่านการปฏิบัติจริง อีกทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่ง-ไทย เพื่อการทำกิจกรรมอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการสอนความคิดสร้างสรรค์แบบใหม่กับวิธีการสอนแบบเดิม

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการเปรียบเทียบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และเปรียบเทียบก่อนและหลังการสอนความคิดสร้างสรรค์แบบใหม่กับวิธีการสอนแบบเดิม ซึ่งเลือกทำการศึกษาของเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง เนื่องจากเป็นกลุ่มเด็กปฐมวัยที่มีความโดดเด่นในเรื่องของวัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง โดยเฉพาะการทำกิจกรรมร่วมกันกับสมาชิกในชั้นเรียน พบว่า เด็กปฐมวัยกลุ่มนี้ยังขาดทักษะความคิดสร้างสรรค์จากการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่หลากหลายจากการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ กำหนดพื้นที่ศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกับโจทย์ในการวิจัย อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านสระบัวท่า เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่มีเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก
3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โครงการวิจัยนี้ คือ เด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวนทั้งสิ้น 50 คน
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา รวมทั้งสิ้น 11 เดือน โดยเริ่มจากเดือนตุลาคม พ.ศ.2561 – เดือนกันยายน พ.ศ. 2562

สมมติฐานการวิจัย

ทักษะความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

ทักษะความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการทางสติปัญญาที่นำไปสู่ความคิดแปลกใหม่โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งเข้ามามีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หรืออาจคิดเพิ่มเติมจากความคิดเดิม ซึ่งทำให้เกิดนวัตกรรมหรือชิ้นงานใหม่ และสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ได้รับ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง หมายถึง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านในพื้นที่บริบทที่เด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีเอกลักษณ์ทางปัญญาที่โดดเด่น คือ ผ้าทอพื้นเมืองบ้านสระบัวกำ โดยการนำภูมิปัญญาเรื่องผ้ามาผสมผสานในการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์จากลายผ้า

เด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง หมายถึง เด็กปฐมวัยที่มีเชื้อสายลาวครั่งอายุ 3-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนบ้านสระบัวกำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์ให้เด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งได้ลงมือปฏิบัติหลังจากที่ครูได้พาไปทัศนศึกษาการทอผ้าพื้นเมืองบ้านสระบัวกำในพื้นที่ใกล้เคียงกับโรงเรียน และนำ 6 กิจกรรมหลักมาบูรณาการร่วมกัน คือ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสรี กิจกรรมเกมการศึกษา กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ในการปฏิบัติกิจกรรมมีกระบวนการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง 3 ขั้นตอน ดังนี้ คือ ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป

ขั้นนำ เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เริ่มต้นจากการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับผ้าที่ได้เรียนรู้ในวันนั้น เช่น ตั้งคำถาม โดยครูเป็นผู้ซักถามเกี่ยวกับลวดลายผ้า สีของผ้า ที่ใช้ในการทอผ้า

ขั้นสอน ครูและเด็กสนทนาเกี่ยวกับผ้าทอที่ได้ประสบการณ์มา และเล่าความเป็นมาของผ้าทอ สีของผ้า ขั้นตอนการย้อมสีผ้า วิธีการทอผ้า พร้อมกับลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดยืดหยุ่น ด้านความคิดริเริ่ม และด้านความคิดละเอียดลออ และครูมีบทบาทในการกระตุ้นให้เด็กร่วมกันทำกิจกรรมตามลำดับขั้นตอน บอกความต้องการของตนเองขณะใช้ความคิดจินตนาการ

ขั้นสรุป ครูและเด็กร่วมกันสรุปความคิดสร้างสรรค์จากผลงานที่เด็กๆปฏิบัติ โดยให้เด็กเล่าถึงชิ้นงานที่ตนเองทำตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ โดยใช้คำศัพท์จากประสบการณ์เดิมของเด็กที่ได้ศึกษาเรื่องผ้ามา ซึ่งครูมีบทบาทในการใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นให้เด็กทบทวนการทำกิจกรรม

ผ้าทอพื้นเมืองบ้านสระบัวกำ หมายถึง ผ้าทอที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชนบ้านสระบัวกำ ผ้าทอมีลักษณะลวดลายที่แตกต่างกันเกิดจากการสร้างสรรค์ทางปัญญา ซึ่งมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวมีหลากหลายแบบ เช่น ผ้าตีนจก ผ้าทอลายโบราณบ้านสระบัวกำ ผ้าขาวผ้า 3 สี ผ้าขาวผ้า 5 สี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง ได้อย่างแพร่หลายมากขึ้นและมีผู้นำไปใช้อย่างกว้างขวาง
2. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนระดับปฐมวัย เพื่อเป็นรากฐานความรู้ต่อไปในอนาคต

ภาพที่ 1.1 ตัวอย่างลายผ้าโบราณบ้านสระบัวเก่า
ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง